

Turli yosh guruhlarida ingliz tilini o'qitishda prinsiplarning ahamiyati

Doston Sobirjon o'g'li Turdaliyev
Toshkent amaliy fanlar universiteti

Annotatsiya: Mazkur maqolada turli yoshdagi o'quvchilarga xorijiy tillarni o'qitishning samarali usullari bayon etilgan va shu bilan birga turli guruhlar va ushbu jarayonda qatnashuvchilar uchun turli xil o'qitish tamoyillarining roli, shuningdek o'quvchilar muloqot va nutq amaliyotida duch keladigan muammolar va ular uchun tegishli yechimlar batafsil yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: prinsip, yosh guruhlari, chet tillarini o'rgatish, ongli yondashuv, faoliyat tamoyili, vizualizatsiya printsipti

The importance of principles in teaching English in different age groups

Doston Sobirjon o'g'li Turdaliyev
Tashkent University of Applied Sciences

Abstract: This article describes effective methods of teaching foreign languages to students of different ages, and at the same time, the role of different teaching principles for different groups and participants in this process, as well as the problems students face in communication and speech practice and their corresponding solutions for are explained in detail.

Keywords: principle, age groups, teaching foreign languages, conscious approach, activity principle, visualization principle

KIRISH

O'qitish tamoyillari asosan ta'lim jarayonining mazmuni xisoblanib, tashkiliy shakllari va usullarini uning maqsad va qonuniyatlariga muvofiq belgilab beruvchi asosiy yo'riqnomalardir. O'qitish prinsiplari ushbu jarayonni boshqaradigan tamoyillar majmuasini ishlab chiqishda birinchi o'rinda turadi. Hozirda prinsip atamasi lotincha so'zdan olingan bo'lib, hamma narsaning boshlanishi yoki oxiri degan ma'noni bildiradi. Ilk yunonlar printsiplar atamasini nafaqat kelib chiqishini ifodalash uchun ishlatishgan, balki ularning asosiy qonunlarini ifodalash va ularning yakuniy qonunlarini chiqarish maqsadlarida xam foydalanishgan. Ba'zan oldin bo'lgan manbalar yoki sabablar uchun xam. Masalan, ko'rinadigan koinot printsiplar

deb ataladi, shuningdek, uning xususiyatlari ham yoki ularning tabiatini belgilaydigan narsa.

Ta'lim tamoyillari qonunlar va qonuniyatlarning ko'zlangan maqsadlarga muvofiq foydalanish usullarini tavsiflaydi. O'qitish tamoyillari, lekin ularning kelib chiqishi pedagogik amaliyotni nazariy umumlashtirish natijasidir. Ular ob'ektiv xususiyatga ega va amaliy tajribadan kelib chiqadi. Demak, tamoyillar odamlarning ta'lim jarayonidagi faoliyatini tartibga soluvchi ko'rsatmalardir. Ular o'quv jarayonining barcha jihatlarini qamrab oladi. Shu bilan birga, tamoyillar subyektivdir, chunki ular o'qituvchi ongida turlicha, to'liqlik va aniqlik darajasida turlicha aks etadi.

Ta'lim tamoyillarini noto'g'ri tushunish yoki ularni bilmaslik, ularning talablariga rioya qilmaslik ularning mavjudligini bekor qilmaydi, balki o'quv jarayonini ilmiy asossiz, samarasiz, ziddiyatli qiladi.

O'qitish tamoyillariga rioya qilish o'quv jarayoni samaradorligining eng muhim sharti, o'qituvchining pedagogik madaniyati ko'rsatkichidir. O'rganishning muayyan printsipini qo'llashning alohida jihatlari didaktik qoidalarni ochib beradi. Qoidalar o'rganish tamoyillaridan kelib chiqadi.

O'qitish qoidalari o'qituvchi uchun o'quv jarayonining tipik pedagogik vaziyatida qanday harakat qilish kerakligi bo'yicha aniq ko'rsatmalardir.

Ba'zi didaktik nazariyotchilar va amaliyotchi o'qituvchilar o'qitish qoidalarini taqsimlash va ularga qat'iy rioya qilishga qarshi, chunki bu o'qituvchining ijodiy tashabbusiga to'sqinlik qiladi, deb hisoblashadi. Asosiy e'tiborni o'rganish nazariyasini o'rganish, uni amaliyotda ijodiy qo'llash ko'nikmalarini egallashga qaratish lozim. Biroq, o'rganish qoidalarini qat'iy rad etish noqonuniydir.

Biroq, o'rganish qoidalarini qat'iy rad etish noqonuniydir. Amaliy o'rganish tajribasi ko'pincha qoidalarda mustahkamlangan. Shuning uchun, qoidalarga rioya qilish kerak, lekin ularga ijodiy yondashish kerak. Maktab va pedagogikaning rivojlanish tarixi hayotning o'zgaruvchan talablari ta'sirida ta'lim tamoyillari qanday o'zgarishini, ya'ni o'qitish tamoyillari tarixiy xususiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Ba'zi printsiplar yo'qoladi, boshqalari paydo bo'ladi. Bu didaktika jamiyatning ta'limga bo'lgan talablaridagi o'zgarishlarni sezgir tarzda qamrab olishi va ularga o'z vaqtida javob berishi, ya'ni ta'lim maqsadiga erishish yo'lini to'g'ri ko'rsatadigan shunday ta'lim tamoyillari tizimini qurishi zarurligini ko'rsatadi. Klassik didaktikada quyidagi yetti didaktik tamoyillar umume'tirof etilgan: ilmiy, vizual, mavjud, ongli va faol, tizimli va izchillik, kuch, nazariya va amaliyot o'rtasidagi bog'liqlik. Ushbu tamoyillarni amalga oshirishni ta'minlaydigan ularning xususiyatlarini va qoidalarini ko'rib chiqing. Ilmiy ta'lim tamoyili ta'lim mazmunining zamonaviy fan va texnika taraqqiyoti darajasiga, jahon sivilizatsiyasi tomonidan to'plangan tajribaga mos kelishini nazarda tutadi. Bu tamoyil talabalarga assimilyatsiya qilish uchun fan

tomonidan mustahkam o'rnatilgan haqiqiy bilimlarni (ob'ektiv ilmiy faktlar, tushunchalar, nazariyalar, ta'limotlar, qonunlar, qonuniyatlar, inson bilimining turli sohalaridagi so'nggi kashfiyotlar) va shu bilan birga o'qitish usullarini taklif qilishni talab qiladi. o'rganilayotgan fanlarning usullariga tabiatan yaqin bo'lganlar qo'llaniladi. Ilmiylik tamoyili bir qator qonuniyatlarga asoslanadi: dunyoni bilish mumkin, dunyo taraqqiyotining ob'ektiv to'g'ri tasviri amaliyot bilan tasdiqlangan bilimlar bilan ta'minlanadi; fan inson hayotida tobora muhim rol o'ynaydi; ta'limning ilmiyligi birinchi navbatda ta'lim mazmuni orqali ta'minlanadi. Ilmiy printsipl talablarini amalga oshirish uchun quyidagi qoidalarga rioya qilish kerak:

✚ *o'rganilayotgan fanning mantiqiy va tilidan foydalanish;*

✚ *asosiy tushunchalar va nazariyalarni taqdim etish fan tomonidan ushbu masalalarni zamonaviy tushunish darajasiga imkon qadar yaqin bo'lishi kerak;*

✚ *aniq fan usullaridan foydalanish;*

✚ *rivojlanishdagi ob'ektlarni o'rganish, ijtimoiy va tabiiy hodisalar dialektikasini ochib berish va dialektik fikrlash tarzini shakllantirish;*

✚ *o'rganilayotgan ob'ektlarning muhim tomonlarini ajratib ko'rsatish asosida ularni to'g'ri idrok etishni ta'minlash;*

✚ *tabiiy va ijtimoiy hodisalarni bilishning ilmiy usullarini o'qitishda foydalanish.*

Mavjudlik printsipl o'rganilayotgan narsaning mazmuni, hajmi va uni o'rganish usullari talabalarning intellektual, axloqiy, estetik rivojlanish darajasiga, taklif qilingan materialni o'zlashtirish qobiliyatiga mos kelishini talab qiladi.

Agar o'rganilayotgan materialning mazmuni juda murakkab bo'lsa, o'quvchilarning o'rganishga motivatsion munosabati pasayadi, irodaviy harakatlar tezda zaiflashadi, mehnat qobiliyati keskin pasayadi, ortiqcha charchoq paydo bo'ladi. Shu bilan birga, mavjudlik printsipl o'qitish mazmuni soddalashtirilgan, o'ta elementar bo'lishi kerak degani emas. Tadqiqotlar va amaliyot shuni ko'rsatadiki, soddalashtirilgan mazmun bilan o'rganishga qiziqish kamayadi, zarur ixtiyoriy harakatlar shakllanmaydi va ta'lim samaradorligining istalgan rivojlanishi sodir bo'lmaydi. O'quv jarayonida uning rivojlanish funksiyasi yomon amalga oshiriladi. Shu munosabat bilan rivojlantiruvchi ta'lim tamoyillaridan biri sifatida yuqori qiyinchilik darajasida o'rganish tamoyili ilgari surildi. Ammo shu bilan birga, uni amalda mohirlik bilan qo'llash juda muhim, shunda mashg'ulotlar qulay bo'lib qolishi bilan birga, ma'lum harakatlarni talab qiladi va shaxsiy rivojlanishga olib keladi. Buning uchun talabalarga beriladigan topshiriqlarning mazmuni o'quvchilarning haqiqiy o'quv imkoniyatlariga shunchaki mos kelmasligi, balki ularning yaqin rivojlanish zonasida bo'lishi, ya'ni ulardan o'ylashni, fikrlashni talab qilishi, balki ular haqiqatda ham bajara oladigan darajada bo'lishi kerak. Amalda mavjudlik tamoyilini amalga oshirish uchun bir qator qoidalarga rioya qilish kerak:

❖ osondan qiyinga, ma'lumdan noma'lumga, oddiydan murakkabga, yaqindan uzoqqa borishni o'rganishda;

❖ sodda, tushunarli tilda tushuntirish;

❖ turli o'quvchilarning idrok tezligi, ish sur'ati, dominant faoliyati, qiziqishlari, hayotiy tajribasi, rivojlanish xususiyatlaridagi farqlarni hisobga olish;

❖ analogiya, qiyoslash, qiyoslash, qarama-qarshilik va boshqa usullardan foydalanish;

❖ har bir yangi kontsepsiyani joriy etish nafaqat mantiqiy ravishda berilgan bilim vazifasidan kelib chiqishi, balki oldingi o'quv kursi tomonidan tayyorlanishi kerak.

Didaktikada o'qitishning barcha tamoyillari bir-biri bilan bog'liq va bir-birining ichiga kirib boradi, shuning uchun ularni mazmunli, tashkiliy va uslubiy tamoyillardan iborat tizim sifatida ifodalash mumkin, deb ishoniladi.

Ta'limning mazmun tamoyillari ta'lim mazmunini tanlash bilan bog'liq bo'lgan qonuniyatlarni aks ettiradi. Bularga fuqarolik, ilm-fan, tarbiyaviy ta'lim, fundamentallik va amaliy yo'nalish (ta'limning hayot bilan, nazariyaning amaliyot bilan bog'liqligi) kiradi. Tashkiliy-uslubiy tamoyillar o'qitishni tashkil etish va metodikasini, shuningdek, ta'lim mazmunini shakllantirishni o'zboshimchalik bilan tanlash mumkin emasligidan kelib chiqadi. Ular ijtimoiy, psixologik va pedagogik xarakterdagi qonunlar harakati bilan tartibga solinadi. Bu guruhga uzluksizlik, izchillik va tizimlilik tamoyillari kiradi; guruh va individual ta'limning birligi; mashg'ulotlarning tinglovchilarning yoshi va individual xususiyatlariga muvofiqligi; ong va ijodiy faoliyat; etarli darajada qiyinchilik bilan foydalanish imkoniyati; ko'rinish; mahsuldorlik va ishonchlilik. O'quv jarayonida tamoyillar bir-biri bilan o'zaro bog'liqdir. U yoki bu printsipni haddan tashqari oshirib yuborish yoki kam baho berish mumkin emas, chunki ego o'rganish samaradorligini pasayishiga olib keladi, ular birgalikda vazifalarni muvaffaqiyatli belgilashni, ta'lim mazmunini, usullarini, vositalarini, shakllarini tanlashni ta'minlaydi. zamonaviy maktab muammolarini samarali hal qilish uchun.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Aitchison, J. (1972) General Linguistics, English Universities Press.
2. Aitchison, J. (1978) Linguistics, Hodder & Stoughton, 2nd edn.
3. Jalolov J.J, Maxkamova S.T, Ashurov Sh.S "English language teaching methodology" Tashkent-2015 " Fan va texnologiya "publishing.
4. Matmurotov Z "The using of role-playing in teaching foreign languages" Молодой учёный N24 июнь 2017.
5. Bright, J.A. and McGregor, G.P. (1970) Teaching English as a Second Language, Longman.